

TOPLUMLARIN ÇİMENTOLARI DEĞİŞİYOR: Ortak bir suça susmak ve “Ben değildim (Ohne mich)” eylemleri

H.Neşe Özgen,
Sosyoloji Bölüm Başkanı
Okan Üniversitesi
Nese.ozgen@okan.edu.tr
05365123568
28.04.2010
(RADİKALDE YAYINLANDI)

Siirt Pervari’de çocuklara ve ülke genelinde kadınlara yönelik yok etme eylemlerindeki artışı yeni bir gözle okumamız gerekiyor:

Türkiye gündemine daima “kadına yönelik şiddet” olarak geçen ve sosyal yapının dönüşümlerini göz ardı eden bir anlayışla, olayların tümünü, aynı şiddet eylemleri kefesine koyan anlayışlardan vazgeçmemiz gerekiyor.

Kadına ve çocuklara yönelik şiddet, Türkiye’nin şiddet gündeminden ve sosyal sınıfların değişmekte olan bileşimlerinden ayrı okunmamalıdır. Bu tahlillerin ilkinin Marc Bloch’un aşiret öncesi dönemleri anlatan “Ortak bir suça susmak” kavramı üzerine kurmalıyız. Bloch, aşiret öncesi dönemdeki birlikleşmenin, ancak üyelerinin “ortak bir suça susmalarıyla” mümkün olacağını belirtiyor. Siirt Pervari’de yaşanan da budur: Topluluk ortak bir suça susarak birlikteliğini sağlamaktadır. Bu ortak susma, çeşitli toplumsal dönemeçlerde başka başka toplulukların üyelerini bir arada tutmak için de kullanılmıştır: suç çeteleri, organize suç örgütleri vb.

Ancak neden Siirt Pervari’de şimdi bu davranış yeniden ortaya çıkıyor: Neden kapitalizmin ileri bir aşamasında olan bir ülkede yeniden görülüyor. Aşiretten bile önce dönemlerin “topluluk çimentosu” neden bu dönemde hortladı? Bunun için ise genel sosyal yapının “çimentolarının” değişmekte olduğunu dikkate almamız gerekiyor.

TOPLUMU BİRARADA TUTAN ÇİMENTOLAR DEĞİŞİYOR:

Türkiye’nin gündemi, hızlı ve etkin bir biçimde yargıya ve genel adalet anlayışına yönelik tartışmalarla dolmaya başladığından bu yana; özellikle alt sınıf ve orta-alt sınıftaki toplumsal grupların kendilerini, varoluş hallerini, ellerindeki varyetlerini ve yeni dönemin getirebileceği şansları (irrasyonel de olsa) yeniden tanımlama ihtiyaçlarının olduğunu gözlemlemekteyiz. Yeni varlık gruplarının ortaya çıkması, bu varlıklara ulaşmada yeni ağların (network) yeni şansların açılması, bu yeni ağlara girme, hayata yeniden zayıf da olsa tutunma arzusu; ama öte yandan elindeki varlıkların değersizleşmesi korkusu en çok erkeği vuruyor. Erkek özellikle alt ve orta-alt sınıftan erkek; bu süreçte kısıtlı birikiminin kaybolacağını korkusunu çok fazla hissediyor ve bunu engellemek için ne bilgisi, ne eğitiminin ve ne de birikiminin (tanıdıklar, küçük şehirli ağları, akraba gruplarının desteği vb.) artık yeterli olmadığını farkındadır. Bu sınıflardan olan erkeğin elinde, kendisini varlık olarak kanıtlayabileceği tek şey kalmıştır: Üreme gücü ve cinselliğinin hayvani dışı vurumu yoluyla kendi ispatını kendisi gibi kaybedenlerle paylaşma! Kendinden zayıfı, kadını, çocuğu ve genci, kendinden olmayanı yiyerek hayatta kalma isteği, bu sınıfın şimdi kadın ve çocuklara saldırmasını kendi içinde meşrulaştırıyor.

Kadına yönelik programlar sayesinde, genç kadınların, üst sınıftan ve eğitimli kadınların hayatlarına yönelerek, kendi hayatının iplerini eline alma gayreti ise iki ucu keskin bir bıçak gibi: Bu saldırıyı hem meşrulaştırıyor, hem de bir yandan bu grubun kadınlarını özgürleştiriyor. Benzer bir dönemin daha hafif de olsa 2002 krizinde yaşandığını görmeliyiz: Bu dönemde de özellikle genç ve alt sınıf işlerde çalışan kadınlara yönelik büyük bir şiddet dalgası başlamıştı.

TELAŞLI REDDETME VE SUÇU DİĞERİNE YÜKLEME HAREKETLERİ : *BEN DEĞİLDİM!*

Öte yandan, tıpkı Nazi Almanyasının ardından, kurbanların hesap sorma dönemlerinde ortaya çıkan bir başka davranışı da gözlemliyoruz bu eylemlerin ardından: Popper bu hareketi “*Ben değildim*” (*Ohne mich*) hareketi olarak adlandırdı. *Ben değildim*, komşusunun aslında bir Nazi suçlusunu olduğunu kısmen, belli belirsiz bilerek ama komşuluk ilişkileri, sosyal bağı kaybetmeme isteği veya kişisel küçük hayatını ve çıkarını koruma adına ses çıkartmayan; bunun hesabı kendisine sosyal olarak sorulunca da suçu üstlenmemek için bir eliyle ihbarı yaparken öbür eliyle karşısındakini kendisini aklamak için yumruklayan hareketi ve bunun neden yaygınlaştığını anlatan bir terimdir.

Ohne mich, yani Pervari'nin şu andaki durumunda, komşuyu işaret eden, telaşla bir ortak suça susmasını haklılaştırmak için bunu yapanı kendisinden ilan etmeyerek kendini aklayan, durumların kendi içlerinde anlaşmayla çözüldüğünü, bunun her yerde olduğunu veya sadece Kürtlerde olduğunu veya sadece Kürtlerde olmadığını anlatmaya çalışarak bu *SUÇA ORTAK SUSTUĞUNU* bilen insanların işidir.

Sosyolojik olarak, durum sadece Siirt Pervari ile sınırlanamayacak kadar denge dışıdır ve derinleşme eğilimindedir. Toplumun çimentolarının zayıf olana saldırı, ortak bir suça susmak ve ben değildim hareketine doğru yönelmekte olması son derece tehlikelidir. İngiltere’de 1998 krizinde ortaya çıkmış olan benzer yapıların nasıl aşıldığına bakmalıyız: Durumun ahlak eğitimi, camilerde vaazlar veya ev ziyaretleriyle toparlanamayacak kadar yaygın olmasını dikkate almalıyız. Tüm topluma yaygın biçimde demokrasi eğitimlerini ve ahlakçılıkla temellenmemiş bir modern demokrasi anlayışını yaygınlaştırma gayreti içinde olmalıyız. Ancak öte yandan, çeşitli kesimlerin kayıp algıları ve artık temsil edilemeyecek olmaları korkusunu yenmenin yolu, öncelikle yaygın bir demokrasiyi hayata geçirmekle mümkündür.